

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.8.25>

УДК 331.56

I. В. Ніколаєв,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики,

Центральноукраїнський національний технічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3384-1757>

М. М. Загреба,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, маркетингу та економічної кібернетики,

Центральноукраїнський національний технічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0440-2106>

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ БЕЗРОБІТТЯ

I. Nikolaiev,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Economic Theory, Marketing and Economic Cybernetics, Central Ukrainian National Technical University

M. Zahreba,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Economic Theory, Marketing and Economic Cybernetics, Central Ukrainian National Technical University

THE ROLE OF ECONOMIC THEORY IN SOLVING UNEMPLOYMENT PROBLEMS

У статті досліджено сутність таких економічних категорій як «робота» та «безробіття» з урахуванням економічних, соціальних, психологічних та політичних аспектів. Перелічено та проаналізовано основні причини виникнення безробіття та чинники від яких вони залежать. Проведено аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових праць, що стосуються проблем безробіття, його причин та наслідків. Показано визначну роль економічної теорії у розумінні та вирішенні проблеми безробіття завдяки використанню знань, аналітичних інструментів та методів. Наголошено на необхідності продовження наукових досліджень у зазначеному напрямі, широко використовуючи знання та напрацювання сучасної економічної теорії. Визначено основні причини та особливості безробіття в Україні. Зібрано та проаналізовано статистику по безробіттю за останні роки, що дозволило спрогнозувати реальний рівень безробіття за період після початку військової агресії та запровадження в країні військового стану. Розглянуті та проаналізовані заходи, що їх вживає держава задля подолання безробіття у складних умовах військового стану. Відмічено міждисциплінарний характер цієї проблеми та важливість залучення знань з соціології, психології та інших галузей для більш ефективного вирішення проблеми безробіття. Наголошено на важливості розробки комплексних програм, спрямованих на створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації працівників, підтримку малого та середнього бізнесу та сприяння інноваційному розвитку економіки.

The article examines the essence of such economic categories as "work" and "unemployment" taking into account economic, social, psychological and political aspects. The main causes of unemployment and the factors on which they depend are listed and analyzed. The analysis of domestic and foreign scientific works related to the problems of unemployment, its causes and consequences was carried out. The significant role of economic theory in understanding and solving the problem of unemployment due to the use of knowledge, analytical tools and methods is shown. All this should contribute to making informed decisions in

solving unemployment problems and ensuring the sustainable development of society. It is emphasized the need to continue scientific research in the specified direction, widely using the knowledge and development of modern economic theory. In general, economic theory plays an important role in understanding the problems of unemployment, providing an analytical approach and a framework for the development of effective employment policies and strategies. It contributes to the growth of knowledge about the labor market, its dynamics and mechanisms that help identify potential risks and ways to prevent unemployment.

The main causes and features of unemployment in Ukraine are identified, among which economic reforms, the global economic crisis, domestic political instability, and military aggression of the Russian Federation can be singled out. Unemployment statistics for recent years have been collected and analyzed, which made it possible to forecast the real level of unemployment for the period after the start of military aggression and the introduction of martial law in the country. The measures taken by the state to overcome unemployment in the difficult conditions of martial law are considered and analyzed. The interdisciplinary nature of this problem and the importance of involving knowledge from sociology, psychology and other fields for a more effective solution to the problem of unemployment were noted. The importance of developing comprehensive programs aimed at creating new jobs, improving the qualifications of employees, supporting small and medium-sized businesses, and promoting innovative economic development was emphasized.

Ключові слова: *безробіття, робоча сила, ринок праці, рівень безробіття, зайнятість.*

Keywords: *unemployment, workforce, labor market, unemployment rate, employment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. *Безробіття є серйозною*

макроекономічною проблемою, яка характеризується відсутністю робочої зайнятості у частини населення в певний період часу. Це явище впливає на суспільство та вимагає системного підходу, що враховує економічні, соціальні, психологічні та політичні аспекти. Розв'язання цієї проблеми передбачає розробку та впровадження комплексних стратегій зайнятості, сприяння розвитку економіки та надання підтримки безробітним для їх реінтеграції до ринку праці.

Саме тому економічна теорія відіграє критичну роль у розумінні та вирішенні проблеми безробіття. Вона надає знання, аналітичні інструменти та методи, які сприяють вивченню причин та наслідків безробіття, а також розробці ефективних стратегій зайнятості. Запровадження розробок економічної теорії на практиці та прийняття обґрунтованих рішень сприятиме зниженню рівня безробіття, покращенню соціально-економічної ситуації та підвищенню якості життя в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців дослідження безробіття, його причин і впливу на економіку та суспільство, відіграє значну роль. Ця проблема залишається актуальною не лише протягом багатьох років, а й здобуває нові виміри в умовах сучасності. До цієї теми неодноразово зверталися класики економічної теорії К. Маркс, А. Оукен, О. Філіпс, Т. Мальтус, Дж. М. Кейнс, А. Сміт, Ф. Кене, Д. Рікардо, М. Фрідман, А. Пігу, Г. Стендінг та інші видатні вчені. Як правило вони аналізували еволюційні підходи до вирішення проблем безробіття та створювали власні теорії безробіття, які неодноразово ставали методологічним фундаментом сучасних досліджень.

Серед вітчизняних дослідників-класиків можна назвати М. Туган-Барановського, який вивчав соціальні аспекти праці та зайнятості. Також своїми працями виділяються сучасні українські дослідники: С. Бандур, який займався обґрунтуванням державної політики зайнятості населення та його соціального захисту у сфері праці [1]; В. Близнюк, яка досліджувала проблеми розбалансованості ринку праці України та професійної мобільності [2, 3];

Д. Богиня, який розглядав соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати [4, 5]; І. Бондар, яка вивчала стан, проблеми та перспективи відтворення людського потенціалу України [6]; Е. Лібанова, яка займалася питаннями соціоекономіки, демографії та економіки праці [7], В. Петюх, який вивчав різні статуси зайнятого населення в Україні [8], Ю. Маршавін, який займався проблемами конкурентоспроможності ринку праці України в нових соціально-економічних реаліях [9, 10] та багато інших.

Важливо відзначити, що незважаючи на велику кількість наукових досліджень присвячених питанням безробіття, проблема його оцінки, аналізу причин та розробки дієвих заходів подолання залишається актуальною на сучасному етапі економічних реформ в Україні. Після розгортання повномасштабної агресії Російської Федерації на території України, негативні тенденції на вітчизняному ринку праці стали особливо виразними. Ці тенденції підсилюються впливом загальносвітової економічної кризи, також внутрішньополітичної та економічної нестабільності всередині України. Все це показує гостру необхідність продовження наукових досліджень у зазначеному напрямі, широко використовуючи знання та напрацювання сучасної економічної теорії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз та розкриття важливої ролі, яку економічна теорія відіграє у розумінні та поясненні безробіття, а також як інструмент для прийняття обґрунтованих рішень при розв'язанні проблем безробіття та забезпеченні стійкого розвитку суспільства.

Стаття спрямована на дослідження різних аспектів економічної теорії, які допомагають аналізувати причини виникнення безробіття, визначати його наслідки для суспільства та економіки, а також розробляти та впроваджувати ефективні стратегії зайнятості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безробіття представляє собою соціально-економічне явище, коли у суспільстві є частина економічно активного та працездатного населення, яка протягом певного періоду

намагається знайти роботу за своїми бажаннями та здібностями, але не може цього здійснити. Термін «робота» включає в себе як працю за наймом, так і самозайнятість. Безробіття є індикатором дисбалансу між наявною робочою силою та попитом на ринку праці.

Причин безробіття багато, але в основному вони залежать від таких факторів як економічна обстановка, демографічні зміни, а також від елементів соціально-економічного, адміністративно-організаційного та законодавчого регулювання зайнятості населення з боку держави. Як правило до головних причин виникнення безробіття відносять:

- добровільне звільнення з метою знаходження більш сприятливих можливостей трудової діяльності;
- спад виробництва на підприємствах;
- зниження попиту на певні професії;
- дисбаланс між розвитком ринку праці та ринку освітніх послуг;
- нерівномірність між попитом та пропозицією на ринку праці в окремих регіонах.

Як вже зазначалося вище, проблема безробіття має кілька ключових аспектів, які вимагають уваги. Розглянемо їх більш докладно:

1. Економічний аспект. Безробіття впливає на ефективність використання ресурсів, оскільки працездатний потенціал суспільства не використовується повністю. Це може призводити до зниження виробництва, збільшення витрат для держави та підприємств, а також недосягнення потенційного економічного зростання.

2. Соціальний аспект. Безробіття веде до зниження життєвого рівня людей, збільшення бідності та нерівності в суспільстві. Це може призводити до зниження якості життя, втрати доступу до основних потреб, а також погіршення соціальної включеності.

3. Психологічний аспект. Безробіття може спричиняти психологічний стрес та впливати на самооцінку та ментальне здоров'я людини. Необхідність

знаходиться у стані бездіяльності та невпевненість у майбутньому можуть завдати серйозну психологічну травму.

4. Політичний аспект. Проблема безробіття стає предметом політичних дискусій, оскільки вимагає ефективних державних заходів і політичних стратегій для зниження його рівня і сприяння створенню робочих місць.

У цьому зв'язку, при розгляді проблеми безробіття, економічна теорія дозволяє вирішувати цілу низку питань:

- проводити аналіз ринку праці завдяки дослідженню його структури, збагаченню нашого розуміння ролі пропозиції та попиту, а також факторів, які впливають на заробітну плату та зайнятість;

- аналізувати політику зайнятості завдяки оцінці ефективності різних політичних заходів, таких як стимулювання зайнятості, навчання та перекваліфікація безробітних, створення робочих місць, а також допомагає ідентифікувати можливі негативні наслідки таких заходів;

- досліджувати вплив технологічних змін на структуру ринку праці, можливість заміщення робочих місць автоматизацією та вплив цього на рівень безробіття;

- прогнозувати економічні тенденції завдяки розробці спеціальних моделей, що допомагає передбачити можливі ризики безробіття та прийняти завчасні важливі рішення;

- досліджувати вплив демографічних чинників, таких як зростання населення, зміна структури населення, міграція тощо, на ринок праці та безробіття;

- ухвалювати обґрунтовані політичні рішення завдяки розробці національних та регіональних стратегій зайнятості та соціально-економічного розвитку, що базуються на законах економічної теорії та націлені на зниження рівня безробіття.

Безробіття має достатньо широку класифікацію за різними категоріями. За виявленою ініціативою безробіття поділяють на два види: добровільне та вимушене. Зазвичай при добровільному бажанні людина стає безробітною

якщо її наприклад, не задовольняє розмір заробітної плати або інші умови. Вимушене безробіття характеризується тим, що частина людей у працездатному віці, яка може і бажає працювати, не має роботи і трудового доходу з незалежних від неї обставин. Так у зв'язку із початком повномасштабної російської агресії 24 лютого 2022 р. велика кількість людей стала вимушено безробітними.

У таблиці 1 наведено статистику по безробіттю за 2022 рік. Тут подано відомості лише про офіційно зареєстрованих безробітних в Україні. Реальний рівень безробіття в Україні, якщо його розраховувати за методологією Міжнародної організації праці, буде набагато вищий. Згідно з цією методологією людина визнається безробітною, якщо вона протягом чотирьох тижнів не мала роботи, шукала роботу, або була готова приступити до роботи.

Таблиця 1. Кількість зареєстрованих безробітних в Україні в 2022 р. по місяцях
(кількість населення в тисячах)

2022 рік	Всього населення	Зареєстрованих безробітних
Січень	41167,3	315,4
Лютий	41167,4	313,8
Березень	41167,3	286,9
Квітень	41167,3	283,4
Травень	41167,3	311,0
Червень	41167,3	316,4
Липень	41167,3	296,7
Серпень	41167,3	278,6
Вересень	41167,3	260,5

Без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

Джерело: сформовано на основі [11].

Нажаль повної інформації за 2022–2023 рр. немає оскільки органи державної статистики не мають можливості проводити обстеження робочої сили в умовах військового стану. Проте дані за 2019-2021 рр. свідчать, що реальний рівень безробіття може бути у середньому в 4,5 рази вищим за кількість офіційно зареєстрованих безробітних (табл. 2).

Рівень безробіття, тобто відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни у відсотках за 2019–2021 рр. також наведено у таблиці 2. На перший погляд ситуація із безробіттям у 2022 р. в порівнянні з 2021 р. змінилася не так значно. Проте тут також слід враховувати, що багато людей виїхали закордон, тим самим зменшивши кількість населення України.

**Таблиця 2. Рівень безробіття в Україні з 2019 по 2021 рр.
(кількість населення в тисячах)**

	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,6%	338,2
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%	459,2
2021	41167,3	16666,8	14957,3	1709,5	10,3%	295,0

Без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

Джерело: сформовано на основі [11].

Внаслідок війни багато міської інфраструктури в країні зазнало руйнувань, що призвело до серйозних збитків для економіки та населення. Під час військового стану ситуація з кількістю безробітних осіб у країні ще більше ускладнилась. На сьогоднішній день ми можемо спостерігати надзвичайно високий рівень безробіття, який виник через руйнування, припинення або обмеження діяльності підприємств, установ та організацій.

До недавнього часу Україна вела пасивну політику зайнятості, обмежуючись реєстрацією безробітних та наданням їм допомоги. Проте в

умовах військового стану центральна влада почала зосереджувати більше своєї уваги на проблемі зайнятості та активно розглядати питання пов'язані з працевлаштуванням. Так, згідно з постановою Кабінету Міністрів України №331, роботодавцям надається можливість отримати компенсацію витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Розмір цієї компенсації складає 6700 гривень (розмір мінімальної заробітної плати) за кожен працевлаштовану внутрішньо переміщену особу і надається роботодавцю протягом 2 місяців. Вже понад 13,5 тисячі роботодавців скористалися цією можливістю та отримали компенсацію витрат на оплату праці внутрішньо переміщених осіб. Таким чином, більше ніж 25 тисяч вимушених переселенців зуміли знайти роботу [12].

Також у багатьох містах функціонують Державні центри зайнятості, що надають можливість безкоштовно звернутися до них будь-якій особі, яка має намір знайти роботу. Цей орган є головною державною установою, що опікується питаннями зайнятості. Спеціалісти цих центрів надають послуги щодо пошуку роботи, державного соціального страхування в разі безробіття, а також оформлюють виплати у зв'язку з тимчасовою втратою роботи. Державні центри зайнятості взаємодіють з різними донорами та міжнародними організаціями, які значно розширили свою діяльність в Україні після початку повномасштабного вторгнення. Таким чином, на місцевому рівні можуть існувати додаткові можливості щодо зайнятості [13].

Крім того центри зайнятості є розпорядниками уніфікованих баз даних, що відкриває можливість знаходити вакансії не лише на рівні міста, району або області, а й на рівні всієї країни. Слід зазначити що в рамках діджиталізації країни багато послуг зараз можна отримати віддалено – за допомогою порталу або мобільного застосунку «Дія». Так, за допомогою порталу можна подати заяву про поновлення статусу безробітного та заяву про призначення чи поновлення допомоги по безробіттю.

Ще одним варіантом подолання безробіття та здобуття роботи, крім звернення до Державного центру зайнятості, є відкриття власного бізнесу. Важливо відзначити, що з 1 липня 2022 року діє програма під назвою «єРобота», яка надає можливість отримання безповоротного гранту для запуску власної справи. Процес подання заяви на отримання гранту реалізується через веб-портал «Дія». Ці кошти можуть бути використані для покриття витрат на придбання обладнання, закупівлю сировини, оплату оренди приміщення та інші витрати.

Серед додаткових напрямів боротьби з безробіттям в Україні можна відмітити такі:

- оцінка потреб населення, що постраждалого від війни;
- створення профілів громад у сфері працевлаштування населення та підтримки бізнесу;
- посилення заходів із залучення міжнародної допомоги для підтримки бізнесу.

Ці заходи можуть сприяти підтримці осіб, зокрема вимушених переселенців, і зменшити рівень безробіття в Україні серед решти людей, що залишилися в країні.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, з вище викладеного можна бачити, що сучасне українське суспільство стикається зі значними труднощами у вигляді безробіття, яке здобуло особливої гостроти після початку повномасштабної війни. Зрозуміло, що наявність такої проблеми має негативний вплив на ефективність економіки. Для зниження рівня безробіття в країні важливо продовжувати реалізовувати конкретні заходи, які були розроблені раніше та шукати нові підходи, що відповідають реаліям сьогодення. Ці кроки сприятимуть покращенню ситуації на ринку праці та стимулюватимуть економічне зростання країни.

Загалом, економічна теорія відіграє важливу роль у розумінні проблем безробіття, надаючи аналітичний підхід та основу для розробки ефективних політик та стратегій зайнятості. Вона сприяє зростанню знань про ринок праці,

його динаміку та механізми, що допомагають ідентифікувати потенційні ризики та шляхи запобігання безробіттю.

Подальша розробка та вдосконалення економічних теорій дозволяють адаптуватись до змін у суспільстві та економіці, таким чином, пропонуючи більш ефективні підходи до вирішення проблеми безробіття. При цьому важливо також враховувати міждисциплінарний характер цієї проблеми, залучаючи знання з соціології, психології та інших галузей для комплексного підходу до вирішення безробіття.

Найбільш ефективним розв'язанням проблеми безробіття є синергія зусиль уряду, бізнесу та академічних установ, що дозволить розробити та реалізувати комплексні програми, спрямовані на створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації працівників, підтримку малого та середнього бізнесу та сприяння інноваційному розвитку економіки.

Література

1. Бандур С. І., Ковенська О. А. Теоретико-методологічні імперативи державного регулювання ринку праці в контексті реформування економіки України. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 2. С. 9–13.
2. Близнюк В. В. Проблеми розбалансованості ринку праці України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 215–221.
3. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Трудова мобільність як фактор забезпечення продуктивної зайнятості. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». 2022. С. 29–32. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37643/22-5722_5.pdf?sequence=1 (дата звернення: 10.08.2023).
4. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : монографія / за ред. Д. П. Богиня. Київ : ІЕ НАН України, 2001. 300 с.
5. Богиня Д. П. Конкуреноспроможність і трудовий менталітет людського потенціалу в перехідній економіці України. *Вісник КІНУ імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2009. Вип. 2. С. 128–136.

6. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення : монографія у 2 ч. / В. М. Лич, І. К. Бондар, Т. А. Заяць та ін. Київ : КНУБА, 2009. Ч. 1. 222 с.

7. Лібанова Е. М. Війна з Росією: як дати роботу біженцям і що робити після. *Дзеркало тижня*. 16.03.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/vijna-z-rosijeju-jak-dati-robotu-bizhentsjam-i-shcho-robiti-pislja.html> (дата звернення: 10.08.2023).

8. Петюх В. М., Щетініна Л. В. Статус зайнятого населення в Україні: реалії та протиріччя. *Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку* : зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 11–12 лист. 2020 р. Київ : КНЕУ, 2020. С. 140–143.

9. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Кирилюк В. В. Посилення конкурентоспроможності ринку праці України в нових соціально-економічних реаліях. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-2> (дата звернення: 10.08.2023).

10. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Василенко А. О. Модернізація ринку праці на засадах концепту соціальної відповідальності як базова умова відновлення України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-02> (дата звернення: 10.08.2023).

11. Державна служба статистики України. Безробітне населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2010-2021 роках. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.08.2023).

12. Компенсація за працевлаштування ВПО: як отримати та що змінилося у програмі відшкодувань. *ГС «Мережа правового розвитку»*. 2023. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/kompensatsiia-za-pratsevlashtuvannia-vpro-iak-otrymaty-ta-shcho-zminylosia-u-prohrami-vidshkoduvan> (дата звернення: 10.08.2023).

13. Шевченко К. Т., Ніколаєв І. В. Вплив військового стану на безробіття в Україні. *Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання соціально-економічних систем* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-

конф., м. Кропивницький, 27-28 квіт. 2023 р. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 68–71.

References

1. Bandur, S.I. and Kovens'ka, O.A. (2015), “Theoretical and methodological imperatives of state regulation of the labor market in the context of reforming the economy of Ukraine”, *Rynok pratsi ta zajniatist' naseleattia*, vol. 2, pp. 9–13.

2. Blyzniuk, V.V. (2023), “Problems of unbalanced labor market of Ukraine”, *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Seriya: Ekonomika*, vol. 16, pp. 215–221.

3. Blyzniuk, V.V. and Yatsenko, L.D. (2022), “Labor mobility as a factor of ensuring productive employment”, *DVNZ “Kyivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet imeni Vadyma Het'mana”*, pp. 29–32, [Online], available at: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37643/22-5722_5.pdf?sequence=1 (Accessed 10 Aug 2023).

4. Bohynia, D.P. (2001), *Sotsial'no-ekonomichnyj mekhanizm rehuliuвання rynku pratsi ta zarobitnoi platy* [Socio-economic mechanism of regulation of the labor market and wages], IE NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

5. Bohynia, D.P. (2009), “Competitiveness and labor mentality of human potential in the transition economy of Ukraine”, *Visnyk KPNU imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 128–136.

6. Lych, V.M. Bondar, I.K. and Zaiats', T.A. (2009), *Liuds'kyj kapital Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy vidtvorennia* [Human capital of Ukraine: state, problems, prospects of reproduction], KNUBA, Kyiv, Ukraine.

7. Libanova, E.M. (2022), “War with Russia: how to give jobs to refugees and what to do after”, *Dzerkalo tyzhnia*, [Online], available at: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/vijna-z-rosijeju-jak-dati-robotu-bizhentsjam-i-shcho-roboti-pislja.html> (Accessed 10 Aug 2023).

8. Petiukh, V.M. and Schetinina, L.V. (2020), “The status of the employed population in Ukraine: realities and contradictions”, *Zbirnyk tez dopovidej uchasnykiv Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii. Sotsial'no-trudova sfera v koordynatakh novoi ekonomiky ta hlobal'noi sotsioekonomichnoi real'nosti: vyklyky, shliakhy rozvytku* [Collection of abstracts of reports of the participants of

the International Scientific and Practical Conference. The social and labor sphere in the context of the new economy and global socio-economic reality: challenges, ways of development], KNEU, Kyiv, Ukraine, 11–12 Nov, pp. 140–143.

9. Marshavin, Yu.M. Kytsak, T.H. and Kyryliuk, V.V. (2022), “Strengthening the competitiveness of the labor market of Ukraine in the new socio-economic realities”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 40, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-2> (Accessed 10 Aug 2023).

10. Marshavin, Yu.M. Kytsak, T.H. and Vasylenko, A.O. (2023), “Modernization of the labor market based on the concept of social responsibility as a basic condition for the recovery of Ukraine”, *Problemy suchasnykh transformatsij. Seriia: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 7, available at: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-02> (Accessed 10 Aug 2023).

11. State Statistics Service of Ukraine (2023), “Unemployed population (according to the ILO methodology) by reasons of unemployment in 2010-2021”, available at: <https://ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 Aug 2023).

12. Legal Development Network (2023), “Compensation for employment of IDPs: how to get it and what has changed in the compensation program”, available at: <https://ldn.org.ua/consultations/kompensatsiia-za-pratsevlashtuvannia-vpo-iak-otrymaty-ta-shcho-zminylosia-u-prohrami-vidshkoduvan> (Accessed 10 Aug 2023).

13. Shevchenko, K.T. and Nikolaiev, I.V. (2023), “The influence of martial law on unemployment in Ukraine”, *Materialy VI Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii. Suchasni problemy ekonomichnoi teorii, marketynhu ta modeliuvannia sotsial'no-ekonomichnykh system* [Materials of the VI All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference. Modern problems of economic theory, marketing and modeling of socio-economic systems], TsNTU: Kropyvnyts'kyj, Ukraine, 27-28 Apr., pp. 68–71.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2023 р.